
IVICA ŽIŽIĆ: *LJESTVE JAKOVLJEVE, SUVREMENE GLAZBA I
RELIGIOZNA IMAGINACIJA, SPLIT: SLUŽBA BOŽJA, 2021.*

Smjelost ovog poduhvata, pisanja o suvremenoj glazbi iz jednog potpuno drugačijeg rakursa, izazov je koji zahtijeva specifičan način promatranja realiteta skladbi i skladatelja kroz prizmu religioznog nadahnuća i imaginacije. Autor promatra tu realitetnost u sakramentalnosti koja čini glazbu čujnim znakom nevidljivih duhovnih vrednota, a svoja nadahnuća crpi u Božjem krilu otkrivajući početak i odredište lijepog kao zova ljubavi Božje. U svijetu specijaliziranih disciplinarnih teoretsko-glazbenih svjetova ovakav način promišljanja o suvremenoj glazbi iz Žižićeve svećeničkog pera nudi potpuno drugačiju razinu svijesti koja se iz razuma spušta k srcu koje vjeruje u Otajstvenost Riječi iz koje izvire misterij glazbe. Nadahnuća izviru iz Jaganjca »iz čijeg nasljedovanja izvire pjesma nova koju nitko ne mogaše naučiti doli oni otkupljeni sa zemlje« (Otk 14, 4). Žižić promatra umjetnost otajstveno te je kao svećenik »u svojoj nutрини budan na skrovitu Božju prisutnost imajući otvorene uši svoga srca« po uzoru na crkvene oce. Autor razumije da pjevanje o kojem je ovdje riječ ne ovisi o našim snagama, našoj virtuoznosti, vrlosti i kreposnosti jer nam treba doprijeti »dalje od naših usta i uputiti se dublje od naših ušiju«. Za njega je ljepota borba u kojoj se blagoslov traži u »hrvanju s anđelom«, a pjevajući himne ulazi se u spasonosnu smrtnu borbu jer bez borbe ne bi bila radosno već dolorističko zadovoljstvo. Što je tvrđa materija i opiranje novom svijetu u Duhu Božjem, uže su veze izražajnosti i više se uzdiže umjetnički genij. Stoga Krist na »tvrdom« križu tka najljepšu i najiskreniju skladbu ljubavi u potpunom predanju Ocu oblikujući se kao *sacrificium laudis*. Žižić uočava sklad među elementima koji razodijevaju glazbu putem sadržaja trepereći u tišini (A. Part, J. Tavener), među usnama i ranjenim srcem (O. Massiaen, J. MacMillan, H. Górecki). On uočava cjelovit odnos koji je istobitno duhovan i tjelesan i koji u jedan mah nadilazi teoriju, estetiku i etiku. Postati pjesmom, za blaženog – blagoslovljenog, znači pronaći duboko jedinstvo svog bića u pomirbi inteligencije i srca; to je svadbeni pir Animusa i Anime, ratia i emotia. Ljepota se otkriva u zajedničkom promatranju s Bogom i sudjelovanjem u Njegovu stvaranju, u otkrivanju skrivene ljepote koja nas je već očekivala. Autor shvaća da je Gospodin onaj koji obdaruje umjetnika inteligencijom i razumom da bi iz škrinje srca artikulirao dar koji izlazi iz ezoterijskog kruga dajući formu svojoj intuiciji koja je u domeni proročkog jer nam daje naslutiti

ono što je onkraj našeg razumijevanja. Slično proroku Besalelu (Iz. 35.30) kojeg je Gospodin »pozvao po imenu«, a kojeg je kao predvoditelja u podizanju svetog Šatora »gonilo njegovo srce«, autor se osvrće na skladateljska promišljanja da glazba prebiva u riječima, a sam skladatelj u svojoj ingenioznosti izvlači tu glazbu pomažući joj da poteče. Stvaralački ludens kreće se između subjektivnog i objektivnog – sve do cjelovitosti koja nam je darovana po milosti. U intuicijskom procesu skladanja glazba izvire iz nadnaravnog svijeta svjetlosti u kojoj se glazba vidi dok u svjetlosti *čujemo svjetlo* u vjeri izricanja neizrecivog. Glazbeni kenosis stvoren estetskim asketizmom stvara sonorne ikone koje nas upućuju na mistično zrenje (J. Tavener) te utjelovljuje minimalističku estetiku (H. Gorecki) uvlačeći nas u vrtlog s ciljem što veće slave Božje. Taj vrtlog autor prepoznaje kao mjesto povratka riječi Otajstva otkan u tišini u kojoj se Bog objavljuje u »gotovo nečujnom šapatu« kao »šutnja koja govori i govor koji šuti«, odnosno kao »glas tihe šutnje«. To je »živa šutnja jedne Prisutnosti koja nadilazi svaku riječ«. Upravo u toj tišini rađa se umjetnost svetog rođena u tišini koja je zahvatila i samu tu riječ pretpostavljajući uvijek novo slušanje otvoreno punini Logosa. Umjetnost rođena iz milosti zahtijeva poniznost u kojoj nas Bog pretječe svojom ljubavlju, a skladateljski »da« otvara prostor pravoj slobodi. Upravo u toj slobodi kojoj je potreban sadržaj, Žižić prepoznaje umjetnički sadržaj nastao iz dialogosa. Navodeći skladateljske primjere, Žižić ukazuje na to da je sveta glazba vjera postala kulturom praćenom poetikom simboličkog jezika otvarajući se nadnaravnom svijetu, tajni, na bolji način od drugih verbalnih izraza na tragu značenja grčke riječi »psalmos« koji označava pjesmu Izraela koja izvire iz vjere. Upravo živa vjera određuje skladatelje i njihove skladateljske procese a njihova kreativnost izvire i slušanja Stvoritelja (Shemá Israel). Autor upućuje na skladateljske procese koji glazbu oslobađaju nužnosti da bi zaživjela u daru darovanosti jer samo Bog može zbilja otvoriti vrata u slobodu. Nadalje, Žižić upućuje na kreativnost koja može biti shvaćena kao umijeće stvaranja novoga, ili pak, umijeće povezivanja postojećih danosti na nov način. Novost ne čini novo koje mi unosimo, nego Novost koja je neprolazna, uvijek nova o kojoj je sv. Augustin klicao: »Pulchritudo tam antiqua et tam nova«. Istinska se kreativnost otvara samo u beskrajnome prostoru Božje ljubavi.

U *Prolegomeni* autor nam otkriva sakralnu veličinu glazbe kao dodirne točke između institucionalne religioznosti i umjetničkoga traganja te njezina krajnjeg cilja u Slavi. Zatim pokazuje na Jakovljeve skale koje alegorijski postaju sonorne ljestvice (*skale*) kao sredstvo susreta s Otajstvom. U *glasu* kao prainstrumentu evocira povratak liturgijskom činu gdje on postaje »vidljivi glas« (Riječ je tijekom postala) izražen glazbenim slikama i glazbenim emocijama svetog. U alegoriji *noći* vidi glazbu kao preobražaj vremenskog koje nas uvodi u intimno sjedinjenje s božanskim kao u snovitaj aureoli transcendentalne prisutnosti. *Agon* za autora postaje mjesto borbe s beskonačnim koja svojim očitovanjem ukazuje na ograničenost zla i tminu ružnoga postajući zov koji urasta u jedinstvenu formu čina vjere – od žrtvenog prinosa do uskrsnog dara blagoslova.

Jasno je koncipiran tematski nastavak strukturalno povezan skladateljskim imenima (Arvo Pärt, James MacMillan, Olivier Messiaen, Henryk Górecki, John Tavener) koji su ostavili i ostavljaju jasan trag svetog u svojim djelima. Počevši naslovom *Exaudi orationem meam* – Molitva u glazbi Arve Pärta autor obrazlaže svoje misli u tematskim dijelovima *Orare cantare est*, Glazbeni jezik, Glazbena poetika i Povratak šutnji. Destinacije ljepote Jamesa MacMillana podijeljene su na dijelove: Vrtni glazbenoga stvaralaštva, Duhovnost glazbe – umjetnost svetoga, Glazbene slike kršćanskih otajstava i Doksološke refleksije. Prozori vječnosti Oliviera Messiaena – uz njegov *Kvartet za kraj vremena* – tematski su podijeljeni na Nadahnuća, Teološko-muzikološka struktura *Kvarteta* i Ishodi. Ranjeni glas hvale Henryka Góreckoga podijeljen je na: Iskonji glazbene poetike, Od avangarde prema estetici *nove jednostavnosti*, Djela sakralne tematike i *Ranjeni glas hvale*. Sonorne ikone Johna Tavenera sastoje se od tematskih dijelova: Životno i umjetničko traganje za svetim, Glazba šutnje, Doksološka uzdignuća i Zrcalna mistika. Svi naslovi sadržavaju svojevrstu konkluziju koju autor izvodi iz umjetničkih, estetskih i teoloških premisa. Tematski dijelovi nisu obrađeni ni preširoko, ni preopćenito, ni konfuzno. Jasna je autorova misao koja je razvijena metodološki, jezično sublimirano i stilski doručeno. Knjiga je opremljena širokom bibliografijom, kazalom imena, izvorima te bilješkom o piscu. Žižić pristupa suvremenoj glazbi i religioznoj imaginaciji iz triju temeljnih perspektiva: povijesne, teološke i estetske. Teološke su spoznaje jasne i naslonjene na crkveni nauk, teološku predaju i izvore. Jasno povezuje različite tradicije integrirajući ih s estetskim vidovima svete glazbe različitih tradicija, a objedinjenu povijesnom kontekstualizacijom skladateljskih pristupa pojedinačnim djelima. Žižića krasi eruditska argumentacija, jezik nadahnut i gotovo znanstveno-poetski, čije vrelo izraza pronalazi u Istini objavljenoj kao »ljepota koja spašava svijet«. On glazbu promatra kao objavu te Istine i upravo stoga jasno razastire suvremena stremljenja glazbe i ljepote u jedinoj točki spoznaje i spasenja, u onome – »Riječ koja tijekom postade i nastani se među nama i vidjesmo slavu Njegovu«.

Izv. prof. art. Blaženko Juračić, mag. komp.

